

PARASZT EGYETEMEK.*

Tavalyi tanácskozásaink folyamán dr. Kármán Mór egyebek közt egy elvszerű eszmét formulázott az «egységes iskola» kérdése kapcsolatában. A különböző iskolák szervezetéről szoltában körülbelől azt mondá, hogy *senki elöl a nevelés magasabb fokait el nem zárhatjuk — joga lévén az egész nemzetnek a cultura összes tanul-ságaihoz.* Azt hiszem, hogy a tisztelt értekezlet ezen gondolatot, mint nevelési princípiumot, ma ép oly becsüléssel veszi, mint annak idején Kármán úr ajakáról fogadta. Egyéb okok mellett talán azért is, mert mindnyájan érezzük, hogy a hazai gyakorlat ez eszmétől még nagyon messze jár. Az előadó akkoriban azzal vigasztalt bennünket, hogy nálunk gazdagabb és nevelés dolgában fejlettebb népek sem dicsekedhetnek vele, sőt Európában talán csakis egyedül a skandinávok gondoskodtak róla, hogy *a tudományos nevelés áldásában a nemzet kicsinyje-nagyja teljes mértékben részesüljön.*

Igen, Skandinaviát emlegette az Egyesült Államok mellett mint olyat, mely e complicált problémát valamikép megoldani törekedett — rámutatván az északiak egy sajátos intézményére az úgynevezett «*paraszt egyetemre.*»

Az értekezlet annak idején örömmel vette hirét e különös fajta iskolának, mely sokat mondó neve elé ilyen parlagi epithetont követel. Legyen szabad egy pár historiai vonás előrebocsátásával, annak képét úgy megrajzolni, a mint róla életműködése közvetlen szemléletéből impressióimat nyertem.

Nikolai Frederik Severin Grundtvig, eme nálunk meglehetősen ismeretlen névvel kell kezdenem. A férfiú, ki e nevet viselte,

* Felolvasta a szerző a budapesti gyakorló főgymnasiumnak 1892. évi decz. 3-kán tartott közös havi értekezletén.

a dán népnek fél századnál hosszabb időn át politikai, társadalmi, vallási és erkölcsi nevelője volt.

A mult század nyolczvanas éveiben születvén, ifjuságát amakorban élte, a midőn Dánia culturális intézményei a rationalismus kényelmes ágyában tespedtek, annak éltető szelleméből azonban termő erőt gyűjteni nem tudtak. Grundtvig — hogy törekvéseinek magvára térjek — arról álmodott, hogy népét a maga szelleme multján, a maga nyelve erején fogja nevelni, megszabadítván az iskolát — mert ez volt a legédesebb gondja — ama sok idegen antiquarius lomtól, melylyel az az ő idejében rakva volt. Eleven kapcsolatot óhajtott teremteni a skandináv nép pogány multja és európai keresztyén jelenje között. S miután a görög római studiumok sok tekintetben utját állották — eszméi kedvéért kész lett volna azokat meg is semmisíteni.

Az a sajtóságos tünemény, hogy egy protestans papban a jelen század elején a latin nyelv és a nyelvvel együtt a római műveltség ellen olyan feneketlen gyűlölet lakjék, az — mondom — főkép abból magyarázható, hogy Grundtvig nem csupán pap és tanító, hanem költő is, még pedig egy kései skald volt. Költészetében, vallásos dalaiban, családi képeiben — a mennyire megközelíthetém — népe kedélyéletének kristályodását láttam. A mai generatió is, mely nagy kegyelettel szól róla — ha képét előttem megfoghatóvá akarta tenni, csupán ennyit mondott róla: «*Grundtvig egészen a kedély embere*». Költészete — de csupán költészete — egy némely nuance-ban a mi Tompánkra emlékeztet. Hanem egy dologban Tompa harmonikusabb volt önmagával, mint északi felemása. Tompa kedélyéletének szint és erőt az ő határtalan természetszeretete adott. Grundtvig szelleme pedig — hogy hogyan — a skandináv pogány mythosban ifjухodott meg. Midőn a latin nyelv és a latin betű ellen kardoskodott, nagyon beleélhette magát a skaldok költészetébe, melynek szelleméből annyi kincset remélt felszínre hozhatónak, mennyi a jelen élet megtermékenyítésére az ő szemében elegendőnek látszék.

Hogy a latin kultúra iránt érzett aversiója, mennyiben védhető, mennyiben nem, ezuttal nem tartozik ránk, de igazolható annyiban, hogy egészséges életérzéke joggal riadt vissza a korabeli latin iskolától, mint könyvmolyokat nevelő intézménytől, mely az élet és tudomány közt kapcsolatot nem teremt. A grammatikával meg az írásbeli feladatokkal szemben olyan lelkes védője

volt ő már 50 évvel ezelőtt a testi nevelésnek, a milyen ma sincs sok.

Német képzelődésnek mondja azt a hitet, mely az iskolától azt várja, hogy alapjait rakja és magyarázatát adja az életnek és gonoszságnak tartja a keresztyénség mázával takargatni azt a balvéleményt, hogy a mivel a test károsodik, azzal a lélek gyarapodik. — Élete java részét Grundtvig a földműves és iparos nép körében töltötte; ismerte annak örömét-búját, érintkezett véle a papi szószékről, tanította fárasztó munkája közben és nyugalmat adó tűzhelyénél. Így érlelődött benne az a gondolat, hogy a dán nép újjászületésére semmi sem olyan áldásos, mint a nép felnötteinek oktatása. Ugy contemplálta már kezdetben, hogy egy-egy tájék lakossága a maga erején szervezzen egy iskolát, a melybe a nép fiai, lányai, olyan időben, mikor az otthoni munka nem sürgetős, egybegyűljenek. Egy olyan *Folke-höjskole*-ről álmodott, hogy szavait idézzem «mely az ifjúságot sem kenyerestartarisznyával nem csábítja, mint a latin iskola, sem bottal nem sarkallja, mint az állami népiskola, hanem a melyet kiki örömmel felkeres a maga ösztönétől hajtva, s a mely ilyen úton áldásos hatással lesz az egész népéletre».

Soröben, ama helyen, melyet már Saxo Grammaticus Dánia gyöngyének nevezett, a dán népélet szíve táján óhajtott. Grundtvig az első népfőiskola alapjait lerakni. Szóval és írásban apostolkodott mellette mindazok körében, a kiktől életbeléptetésére nézve valaminemű támogatást várt.

Nyolczadik Keresztély király állami ügygyé tette az eszmét. és Grundtvig nagy öröme 1847-ben királyi parancs jelent meg, mely elrendelte a Soröi Höjskole felállítását. Azonban Keresztély meghalt s vele együtt az eszme is szunnyadozott egy időre. Grundtvíget soröi hajótörése el nem keseríté, annyival kevésbbé, mert ha meg alakult volna is a nevezett intézet, nem látta volna benne egyik legszebb álmát megvalósulva, t. i. nem lett volna az olyan *höjskole*, melyet a nép maga erején teremtett meg.

Körülbelöl öt évvel utóbb, az ötvenes évek elején magok közé hívták *Dél-jütland* parasztjai az immár hetven éves férfit, s megbízták, hogy szerezzen számukra *höjskolét*, olyat, hogy mintául szolgáljon az egész dán nép számára. A ma már Németországhoz tartozó *Röddinget* szemelték ki az iskola székhelyéül és az intézet, mely Grundtvig nevét viseli, 1856-ban meg is nyílt.

Már a sorői főiskola részére, mely utóbb más alapon mégis csak megszületett, megadta azon irányelveket, melyeket ő a dán nép nevelése betetőzésére megszívelendőknék tartott.

A *sönderjüllandi* parasztok lelkes felbuzdulása vérmes reményt öntött az agg férfiuba és az első megnyitáskor tartott beszédében világos képét adta annak, mily szellemet kíván a nagy jövőjü intézményben meghonosítani. A dánok többi parasztegyetemei részére épen e megnyitó beszéde adta a vezető gondolatokat, legyen szabad ennél fogva az idevonatkozó pár eszmét e helyütt összefoglalnom :

Mit is tanuljon hát népünk fiatalsága a Höjskolében? Így vetette fel magának a nagyjelentőségü kérdést.

Ismerje meg hazáját és népét, nem a tudomány szempontjából, hanem az élet oldaláról, a dán népélet természetes felteteleivel és utjaival; ha majd aztán a höjskoléből hazakerül tűzhelyére, a gyakorlati munkához, tiszta szemmel látta körének életviszonyait és eleven érzéke legyen népének közössége iránt.

Minden nép a maga tulajdonságainak élő kifejezését nyelvében láthatja, ennél fogva az anyanyelv művelése a höjskole főfő feladatai közé tartozzék; nem úgy, mint az a tudós fejekben él, még úgy sem, mint a legjobb írók tollában él, hanem úgy ápoljátok, a mint azt a nép ajakán, a hősi dalokban (Kæmpeviser), a példaszóban és ártatlan tréfákban halljátok. A hazai nyelvhez csatlakozzék a hazai történet előszóval elbeszélve. Kiválólag a dán hősmondán épüljön a fejtegetés, ama hősmondákon, melyekből a dán nép reményeit és vágyait, bánatát és keservét ismerheti és értheti meg. A történeti korszak első századainak egykoru elbeszélője *Saxo Grammaticus*; az ő krónikája igen szépen beillik a höjskole keretébe. (Természetesen jó dán fordításban értette, a melyről ő maga gondoskodott.) *Az utolsó ötszáz év története a nemzet romlását és a skandináv népek egységének megsemmisülését bünteti fel, minél fogva a höjskole e korszakot gyorsan — nyulsebességgel — fussa álltal.*

A mult idők tárgyalása mellé kívánta csatolni a mai Dánország képének a leírását, nem úgy, a hogy a «száraz» németek geographiát tanítanak, rubrikákba szedve a statisztikai anyagot, hanem tanítsa egy olyan tanító, ki az országot bejárta, s ki mindazt, a mit e szép országról elbeszélni óhajt, a maga szemével látta; egy olyan tanító, ki a haza minden tájékán nyílt szemmel és fogé-

kony lélekkel járt, a ki ismeri a népet és jószágát, a buzát és a buzavirágot, Seelandon ép úgy, mint Yllandon, Bornholmon úgy, mint Laalandon; szóval, a ki számot tud adni a dán nép mai élete folyásáról, a mint az mulat a tűzhelye körül, izzad-fárad a szántóföldön és a műhelyben.

Igen a szántóföld és a műhely!

A népnek életet adó e két foglalkozási ága iránt ébren kell tartani, sőt fokozni kell az ifjuság kedvét. Gondoskodják tehát a höjskole mintaszerű majorságok szervezéséről, hogy példáin okuljon, és állítson a majorságok köré kézműves telepeket, hogy a munkára hajló fiatalok a gyakorlati ügyességek egyik-másik ágában gyarapodjanak.

Ilyen intensive óhajtotta Grundtvig népe fiatalságát a magán élet tanulságaiba bevezetni; a mellett azonban nem felejté hiveinek lelkére kötni, hogy ébreszsenek a höjskolén serdülő fiatal polgároknak fogékonyságot a hazai alkotmány iránt, világítsák meg előttük a fejedelmi hatalomnak és a törvényhozó testületnek a népeletet érintő feladatait. A hazai törvényhozás és joggyakorlat kiváló iskolai ápolásával egyenesen oda célzott, hogy — mint maga mondá — *«a Folkehöjskole plántakertje legyen az állam és a község jövőendő tisztviselőinek»*.

Igy álmolta meg a páratlan férfiú faja boldogulásának eszméjét, ez iskolával, melyet Röddingben maga szervezett először; így ápolta, gondozta az örökké megújuló népszellemet; s így adta példáját a világnak, de első sorban a skandináv nemzeteknek, *hogyan kell a nép százezreit megóvni az elparlagosodástól.*

* * *

Rödding példája meghozta gyümölcsét: Dán ország minden tájékán támadtak a parasztság körében tevékeny és áldozatra kész férfiak, kik környezetökben a Höjskole eszméjét érlelték és életbeléptetését sürgették. Az agg pátriarcha még megérhette, hogy kilenczven esztendejének egyik legszebb álmát hazája minden tájékán megvalósulva láthatá; egészen úgy, a hogyan maga óhajtá: *magából a népeletből kelt, sarjadzott a nemes plánta minden gyökérszála, és gyümölcsét is oda vissza, a nép ölébe hullatja.* 1872-ben azzal a boldog tudattal halhatott meg, hogy Skagentól — Ribe-Gjedserig, Dánország legészakibb pontjától a legdélibbig minden szántóvető, minden kézműves részesülhet a nevelés azon áldásában,

a melyet a kor csak nyujthat. Mai nap hármincznál több Höjskoléval dicsekedhetik maga Dánia.

A többi skandináv népek jóval később láttak hozzá az eszme megvalósításához. Norvégiában a hatvanas évek közepe táján nyílt meg az első intézet, Svédország 1868-ban nyitja az első «*Folk-högskolan*»-t. Hvilan községben, a *Lund*-i egyetemtől alig egy puska-lövésnyire. Számukat Svédországban körülbelül tizenhatra teszik, norvég földön talán tíz-tizenkettő lesz.

Szervezetre nézve meglehetősen különböznek egymástól, még az egy országban levők is; mi igen természetes, mivel mindenik localis erőknek köszöni kristályodását. A kilenczvenes években, mióta az állam is kezd rájuk ügyet vetni, egy némely dologban már közös formát mutat valamennyi. Azért charakteristikus momentumokban sok külömbséget őrizett meg mindenik. Norvégiában az állam olyan segélylyel látja el a höjskolét, a melyet az igényel; Dániában az állampénztár évenként 2—3000 koronával javadalmazza mindeniket. Svédországban férficursusokat, melyek mindenütt a téli öt hónapon át folynak, 2000 koronával, a női cursusokat pedig, melyek a három nyári hónapra terjednek, 6—800 koronával segívezi az állampénztár. Ugyanitt a megye — a *län* — is támogatja egy-egy főiskoláját 1000—2000 koronával; egy kettőnek 3000-et is nyujt valamelyik *län*; női cursus szintén megfelelő összegben részesül. Van olyan *län* — mint például Halland és Blekinge, mely maga építteti az iskolát is; rendszerint pedig a helyi *főiskola-egyesület* vagyos tagjai gondoskodnak iskola-épületről.

A tandíj mindahárom országban meglehetősen egyenletes. A férfiak öt havi kursusát rendszerint 50 koronában, a lány növendékek három hónapos kursusát pedig 30 koronában állapította meg a gyakorlat; ott a hol az iskola maga veszi gondjába a növendékek ellátását is, az egy-egy hónapra szóló teljes költséget (tanítás és ellátás) szokták meghatározni; így pl. *Vallekilde* 30 krnát igényel havonként. E tandíj a mi viszonyainkhoz mérten felette nagy-nak látszik, északon azonban igazolja a parasztság általános jóléte, továbbá az ifjuság tudásvágya, meg ama figyelmet érdemlő körülmény, hogy az intézmény egy szűkebb körnek önálló hatáskörében van mindenütt. Szegényebb sorsuak azonban ép úgy részesülhetnek a höjskole áldásában, mint a tehetősebbek, az államsegély bizonyos aránya ugyanis kellő számu ingyenes helyet biztosít

számukra. Községek, magánosok részéről, továbbá a fentartó egyesület pénztárából olyan bőséget élvez minden főiskola, hogy a növendékek serege folyton gyarapszik s népével együtt az intézmény jelentősége is nőttön nő.

Látogatottság tekintetében meglehetősen nagy köztük a különbség. A Seeland nyugoti partján eső Vallekilde főiskolája némely kursusán 300 növendéket is találni, Norvégiában pedig egyik-másik intézetet 20—25 növendékkal is elég látogatottnak tekintik. A *skurupi*, mely déli Svédország legfiatalabb keletű iskolájának ezen a nyáron 18 lánynövendék, a múlt télen pedig 24 férfivövendéke volt. A múlt iskolai évben töltötte be harmadik évfolyamát, s növendékeinek folyó száma — utolsó értesítője szerint — a 116-ot elérte. Ha figyelembe vesszük, hogy *Skóne* (Svédország leggazdagabb tájéka levén) *Skurupban* már harmadik *Folkhögskolan*-ját bírja — nem fogjuk e számot keveselleni. — A skandináv népek természetes hajtása lévén az institutió, azt hinné az idegen, hogy a parasztfőiskolák szellemi élete nagyjában legalább megegyező lesz mindenütt. Magam is úgy hittem kezdetben; annyival is inkább, mivelhogy gymnasiumok és reáliskolák, melyek északon ép oly szabadon taníthatnak, s melyeket a nyilvános vizsgálat sem köt olyan nagyon az egyöntetű tantervhez, szintén erősen egy szint mutatnak mind a három országban.

A *Höjskolé*-k igenis valamennyien megegyeznek amaz egy alap gondolatban, melyet Grundtvig a lelkökre kötött, hogy t. i. *a földműves és iparos nép serdültebb fiait, lányait vezessék be azon tudományok ismeretébe és azon gyakorlatok ápolásába, melyeket a kor szelleme igényel és az életviszonyok megkövetelnek.*

Grundtvig óta valami nagyot nem változtatott a kor szelleme, a paraszt nép sem igen változtatja igényei divatját; azonban a három nemzet kulturáramlatai egy némely dologban nagyon elütnek egymástól s a társadalom felszínén uralkodó áramlatok a népelet mélyébe is elhatnak.

A társadalmi életnek három uralkodó típusa domborodik ki a három országban: az egyházi, a politikai és a szociális típus. Nem akarom a három jelleget országhatárok szerint mereven megosztani, mert mindenik típus elég észrevehetőleg színezi a másik két ország társadalmát is: azonban, a ki a nép körében sokat forogódott (népen érte a tisztviselőt, földbirtokost, önálló mesterebert, közte mindennekfelett a halászt), az mihamar rájön, hogy

Dánországban *a pap* uralkodik; Norvégiában *a collegium politicum* — (Holberg humora meg is örökíté) — mondja ki az utolsó szót közügyekben; Svédországban pedig *a paraszt birtokos* az, a kinek kegyéből a nap süt. A közéletnek bármely kérdése, ha megoldásának titkát önmagával hordja is, Dániában a *sognepraest-re*, Norvégiában a szelidebb rendű *Bramarbasra*, Svédországban a *Landmanra* vár, hogy megoldassék. Semminemű gáncsoló szint ez észrevételeimnek adni nem akarok, sőt inkább kész örömezt kijelentem, hogy a mennyire a három nép élete folyását átérthetem, *mindenütt jogosultnak találtam a megfelelő typos uralmát.*

A *Höjskole* pedig, mint a nép véreből kelt intézmény kiváltkép magán viseli a három typos bélyegét; ha netán eredettől fogva nem viselné, bizonyára rásütné az, ki vezetésével megbizatik, a tanító. S az állás olyan díszes, hogy ahhoz Dániában csupán jóhírű candidatus theologiae, norvég földön képviselő, Svédországban pedig paraszteredetű cand. philos. juthat.

Hogy a legtöbb intézet meg van óva attól a veszedelemtől, hogy valamelyik speciális nemzeti eszmének áldozata legyen, a felől meggyőzött mindeniknek rendkívül gazdag munkaköre. A nyolczvanat meghaladó (számukat nehéz megállapítani, höjskolemivel nagy sor höjskole van olyan, a mely másrendű iskolával van egybekapcsolva), olyan sokféleséget tüntet fel tananyag dolgában, hogy becsületére válnék bármely bi- és tri-furcaló reálgymnasiumnak; a mesterségek és ügyességeknagy sora csak gyarapítja e tananyag gazdagságát.

Grundtvig szellemének nyomdokain járnak mindannyian, a midőn *e gazdag sokféleségben* — egy jeles pædagogusuk szóbeli közlése szerint — *okosan válogatván számolnak a népelet mulhatatlan szükségével.* Nem is kell hinnünk, hogy mindenik *Höjskole-forständerben* egy-egy Ziller Tuiskon található; azonban ha ki közöttük egy kis pædagogiai belátással van megáldva, nagyot művelhet kicsiny körében.

Hogy is ne, mikor az az ifjuság, melyet kapnak, a legjobb, a milyet csak képzelni lehet: a földműves nép fiai, lányai, miután a nyolczosztályu népiskolát elvégezték, 5—6 évet otthon töltenek a háznál, a gazdaságban serénykedve. Huszadik életévök táján, midőn jövendő sorsuk egyszerű ösvényét eszük átéri, midőn reményeik és ábrándjaik határát szinte kézzel foghatják, akkor beküldik őket a tájék középpontjára, hogy gyarapodjanak olyan ismer-

retékben, a melyek már-már kristályodó életnézeteiket termő-
élvekkel szaturálják. És az egészséges ifju népnek a fogékonysága
hihetetlen; ama két-három intézeten, a melyben nyaranként hos-
pitáltam, elvétve sem akadtam olyan leányra, kinek a szellemi
munka gyönyört ne okozott volna. Hasonló értesülést nyertem a
legényekre nézve. Pedig az ismeret-anyag, melylyel egy cursuson
át őket foglalkoztatják, ugyancsak bőséges.

A mennyire áttekintésem terjed, aligha lesz főiskola, a
mely a Grundvigtól követelt minimumot könyvvitellel, egészség-
tannal, a természettani studiumok gazdaságot érintő ágaival ne
tetézné. A mellett, hogy mindenik kiváló gonddal űzi a *slöjddöt*,*
a java része különösebb gondot fordít egy némely iparág szakszerű
tanulmányára is.

A *valleküldei* höjskole például jelesül felszerelt tengerészeti
kursussal rendelkezik, ez évben halászatra is nyit kursust. A rajz-
oktatás valamennyinél olyan intensiv ápolásban részesül, hogy
minden növendéknek módja nyílik legalább a mesterségét érintő
rajzgyakorlatokban jártasságot szerezni.

A *skurupi* iskola, melyet főkép földmivesek fiai látogatnak,
egyebek között a földmérés elemeit, a gátépítésre vonatkozó alap-
ismereteket is gyakorolja, télen át rajzolás útján, tavasszal pedig
kinn a szabadban. A *skurupiakat* és *Skane* lakóit e különben
elégge szakszerű ismeretek megszerzésére kényszeríti egyfelől a
bőséges termőföld áldása, másfelől a tengerár örökös veszedelme,
mely alacsony partjaik miatt éberséget és dologhoz tudást követel
tőlük. Természetes, hogy az e gyakorlatokhoz szükséges arithmeti-
kai és geometriai alapismeretekben is megfelelő képzésben ré-
szesülnek. És ez mindig azzal az előre néző érzéssel történik, a
mely a gondolati tudományt a belőle táplálkozó gyakorlattal
egybekötni törcszik. Imhol, a midőn *Skurup* és *Vennenhög* ifjai
a geometriában területek és testek mérését tanulják, gondoskodva
van róla, hogy házak tervrajza, gazdasági épületek és veteményes
kertek szerkesztése útján theoretikus ismereteiket gyümölcsötetni
tanulják. Kémiai studiumok egészen a gazdasági életnek van szen-
telve, botanikájuk szintén; amabban a termőföld és trágyázás kér-
dése, emebben pedig a gazdasági növények életfeltételeinek meg-

* A slöjdre vonatkozólag l. a «Magyar Pædagogia» I. évf. 4. számá-
ban közölt tanulmányúti jelentésemet.

értetése teszi a studium fontosságát. Ugyane reciprok méltatásban részesül a zoologia és egészségügytan — főleg az emberre és a házi állatra való tekintettel.

Hosszadalmassá válnék, ha külön méltatnám az államigazgatásra, községi administratióra, megyei és állami adózásra vonatkozó megbeszéléseket, ha mérlegelném amaz okos kiválasztást, melylyel egy-egy *högskolan-forstander* (köztük mindenekfelett Cand. Niels Hansson, Skurup direktora) a nemzetgazdaságtan életbevágó kérdéseit, milyenek: a gazdasági egyesületek, a bankügy és biztosítási ügy stb... a nép fiainak megvilágítani törekszik.

De a nép lányainak nevelését szintoly gonddal vezeti a högskolan, valamint a fiaiét. Mindazt, a mi a nőt a tűzhely éltető fényévé, az otthon bölcs gondviselőjévé avatja, mindannak kultusát szemmel láttam egy-egy intézet nyári kursusán. Három hónap rövid idő, jut azért belőle a gazdasági ismeretek nagy sora mellett irodalmi olvasmányok élvezésére is. Sőt marad egy olyan nemes foglalkozásra is, mely a skandinávoknál még iparilag tűzve is az izlés igaz iskolájává fejlődött. Értem rajta a női kézimunkát, vagy mint ők nevezik a *kvinnliga slöjdöt*, mely méltó párja évszázadok óta szeretettel üzött másik *slöjdjüknek*.

A női kézimunka már az elemi oktatás keretében a szövés alapos gyakorlására is kiterjeszkedik. Soha sem felejttem el azt a képet, mely tavaly ősszel egy upsalai leányiskolában élém tárult; a midőn ugyanis egy munkaterembe beléptem: harmincz egy néhány kerekas rokka, talán szintannyi szövőszék, mindegyiknél egy-egy kis szőke lány, előttem, mögöttem a vetéllőt dobják, jobbra-balra tölem, ki az orsót pergeti, ki a szöszte rendezi —; s az egész olyan vidámsággal, olyan üdeséggel folyt, hogy gyönyörűség volt nézni. Ha e kép nem a keleti, hanem a nyugoti, norvég partvidéken nyilatkozik meg előttem, valahol a csodaszép Hardanger-fjord tájékán, azt hittem volna, hogy a *«Repülő Hollandi»* fonóbeli jelenetét élvezem.

De emigy is örömem tellett benne látván a 10—14 éves fiatalságot, hogy szedi motólára a maga fonta kenderszálat, hogy feszíti szövőszékre a lánczot, ügyesen dobja a vetéllőt; csak tudnám, még mi mindent mivel, hiszen nevérol sem ismerem a sokféle fogást, mely e gyereknéppel — úgy látszik, vele született. De végre is látok posztószövetet, damasz-vásznat, szolidat, tisztát,

melynek színe-fonáka egy, a milyen iránt már érzékünk is alig van, a milyenről csak anyáink ha mesélhetnek.

Ennyit csupán a népiskola életéből. A *högskolan* serdültebb leánya e nemes időtöltést hatalmasan tovább fejt, de nem csupán a varrás és himzés komplikáltabb fajtáiban, sem indiai shawljaiban, sőt nem is a régi arabs-perzsa művészetre emlékeztető szőnyegszövési gyakorlataiban, hanem abban, hogy *művészetébe tanulmányt és hatalmas öntudatot visz belé.* Előtte az őseitől rámaradt évszázados minta, fejében a színek hármóniájának kulcsa, az *egymást kiegészítő és ki nem egészítő színeléről,* azok *együttes és egymásutánható* erejéről. Sőt messzebb is megy; nagyobb része a lányoknak, vagonos parasztnok gyermekei lévén — közös studiumukat teszi a családszobának, a hálószobának, vendégszobának izléses berendezése, barátságossá, kényelmessé tétele. Milyen minutiositással figyelik meg az apákról, nagyapákról maradt traditiót; még ha netán a közelmúlt bizonyos formákban, motívumokban szegényesnek látszik, berándul a kis csapat a városba, s végig tanulmányozza a kandidatus úr vezetése alatt a muzeumban berendezett, régi szobák hosszú sorát; *mert van ám ott bőven öt-hatszáz esztendőről is felhalmozva.* S ha hazatérnek a sok stilbeli tapasztalattal, nemes ambícióval igyekeznek újra elővarázsolni elődeiknek feledésbe merült otthonát.

Imhol ismét a Grundtvig nemes törekvéseinek életosztó ereje; sőt e helyütt több, komplikáltabb valami is nyilatkozik, mint a derék patriarcha fenéig egészséges, de formáiban néha archaismusra hajló lelke. *Itt a népnek modern intézményeken nevelődött fia megnyitja egyszerű köre hajlékának ajtaját, hogy rajta a világszellem örökké friss fuvallata betérjen.* Ezt műveli N. Hansonnal együtt sok derék férfi, ki Svédországban (már nem kerülöm az ellentétet) *a parasztság megnemesítésével* törődik.

És a Folkhögskolan szerinszerte tovább is egybekapcsoló középpontja marad a honába térő fiatalságnak. A közügyek — politikaiak és nevelésiek egyaránt — új követelményekkel szólítják őket vissza szellemi és erkölcsi lényök e bölcsőházába. Kétszer, háromszor évenként, ismét meg ismét együtt látja az *alma mater* a fiatalabb, öregebb birtokosokat és azok feleségeit, kik *falai között a közérzésnek nemes kultusát nyerték.*

Boldognak érzem magam, hogy e népet munkássága ez utján

figyelemmel kísérhetém, s hogy tanuja leheték a skandináv nép-szellem virágzásának. *Erősebb és fejlettebb az a szellem már ma is a világ bármely népeénél.*

GUTTENBERG PÁL.

A KÖZOKTATÁSÜGY REFORMJA ÉS A RAJZ.

Jelige: »Az a nemzet, mely megtanul rajzolni, a mint megtanulunk írni, csakhamar felül fog kerekedni az izlés művészetének minden ágában».
Diderot.

Eljött az ideje, hogy a tanügyi férfiak minden oldalról világítsák meg ama tárgyakat, melyek a közoktatásügy reformja alkalmából az egységes középiskolában, valamint az ezzel kapcsolatosan reformálandó polgári iskolában szerepelni fognak.

A tanügyi férfiak, a kik az egységes középiskola tárgyában tartott tanácskozásban részt vettek, egyértelműleg elismerték a rajznak az általános műveltség szempontjából igen fontos szerepét, s a közoktatásügyi miniszter urnak kiváló figyelmébe ajánlották.

Elemi oktatás előzi meg mind az egységes középiskola, mind a polgári iskola tanfolyamát. Nem bírálok az alapvető ismereteket nyújtó elemi népiskolában a rajzon kívül szereplő tárgyakból felmutatott eredményt, azonban, hogy az egységes középiskolában, valamint a polgári iskolában követendő rajzoktatásra vonatkozó nézeteimet elmondjam: érintenem kell az elemi rajzoktatás jelenleg divó menetét, hogy kijelölhessem az eddiginél helyesebb irányt.

Észszerűtlen az elemi szabadkézi rajzoktatás menete az elemi iskolában — ott a hol egyáltalában mint tantárgy szerepel, — mert nem mint az összes szellemi tehetségek fokozatos nevelője, a kézügyesség fejlesztője szolgál segítő eszközül, hanem egy nagyon téves felfogásból indul ki, a stygmographiai módszert követi, melynek bénító hatása van. Sőt egyes iskolákban logikailag még nagyobbat téved, midőn a kezdet kezdetén megbénított elmét oly feladatok megoldására készíti, melyhez annak vajmi csekély, avagy éppen semmi előismerete nincs.

Itt vannak pl. Rigler Józsefnek nem rég kiadott, pontokkal jelzett (stygmographiai) rajzfüzetei, melyek ma is a régi, kiros irányban akarják elérni a kitűzött célt: a rajzoktatással az összes szellemi tehetségek fokozatos nevelését, a kézügyesség fejlesztését, akkor, midőn e módszerük épen az ellenkezőre alkalmas.

Ott vannak ama rajzlapok, melyek közül nem egyet megbőtránkozásával vettem a kezembé. Egyiken p. o. egyes butorokat: padot, asztalt,